

Spodbujanje bralne pismenosti s pomočjo stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje

Promoting reading literacy with the help of comics in the Mozirje Central library

Roman Mežnar

Oddano: 30. 11. 2022 – Sprejeto 18. 1. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
1.01 Original scientific article

UDK 028.5

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.66.3-4.2>

Izvilleček

Namen: V članku želimo ugotoviti vpliv postavitve stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje na bralno pismenost uporabnikov. Namen raziskave je ugotoviti, ali bi sistematična nabava stripov in bolj poudarjena umestitev tovrstne literature v knjižnični zbirki vplivala na bralne navade uporabnikov in posledično pri njih spodbudila branje leposlovja. Raziskali smo seznanjenost uporabnikov s tovrstno literaturo v knjižnici in pridobili mnenje strokovnih delavcev knjižnice o vplivu stripa na bralno pismenost ter smiselnosti postavitve stripoteke.

Metodologija/pristop: Za potrebe raziskave smo uporabili kvalitativno in kvantitativno obliko zbiranja podatkov. S petimi strokovnimi delavci knjižnice smo opravili strukturirane intervjuje, uporabnike pa smo anketirali s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika. Uporabili smo tudi sekundarne podatke, pridobljene iz statističnih izpisov v sistemu COBISS3 in na portalu Biblos. Na osnovi opravljene raziskave smo rezultate raziskave predstavili v razpredelnicah in grafično. Podatke, zbrane z intervjuji, smo z metodo sinteze povzeli v nova spoznanja.

Rezultati: Ugotovili smo, da bi postavitev stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje imela pozitiven učinek na izposajo in branje stripov.

Omejitve raziskave: Neustrezno vzorčenje anketirancev in neiskreni odgovori respondentov. Poslužili smo se spletnega anketiranja, ki pa ne zagotavlja ustreznega odziva anketirancev, zato je vsa sklepanja in projekcije na celotno populacijo uporabnikov potrebno interpretirati z zadržkom.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Raziskava pomaga ugotoviti, ali bi sistematična nabava stripov in izpostavljena dejavnost stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje vplivala na navade bralcev oz. večjo izposajo. Za potrditev rezultatov raziskave je nujna širša raziskava, zato je pričujočo mogoče razumeti kot motivacijo in spodbudo za nadaljnje raziskovanje.

Ključne besede: splošne knjižnice, branje, bralna pismenost, bralna kultura, stripi

Podatkovni set: Vsi raziskovalni podatki, na katerih temeljijo rezultati, so na voljo kot del članka in niso arhivirani v nobenem drugem viru.

Abstract

Purpose: In the paper we investigate the effect of including and locating the comics collection in the Mozirje Central Library on reading literacy of the users. The goal is to find out whether a systematic purchasing of comics, and a more pronounced placement of these materials in the library collection would influence users' reading habits and, consequentially, encourage reading of fiction. We investigated how well the users know this literature in the library and interviewed the librarians on the influence of comics on reading literacy and on sensibleness of setting up a comics collection.

Methodology/approach: We used qualitative and quantitative methods. Five librarians were interviewed and users were surveyed using a web survey. We also used secondary data from statistical records in COBISS3 system and Biblos portal. The results are presented in tables and graphics and interpreted.

Results: It was found that a comics collection in Mozirje Central Library would positively influence the lending and reading of these materials.

Research limitations: Inadequate sampling and insincere answers. Web surveying also does not provide adequate response rate, therefore the results and conclusions should be interpreted with caution.

Originality/practical implications: This study is helpful in estimating whether a systematic purchasing of comics and a more pronounced activities of the comics collection would influence the habits of readers and larger lending. In order to confirm the findings a wider study is needed, therefore this study should be understood as a motivation and encouragement for further investigation.

Keywords: public libraries, reading, reading literacy, reading culture, comics

Data set Metadata: All research data underlying the results are available as part of the article and no additional source data are required.

1 Uvod

V pričujočem prispevku¹ ugotavljamo, da je bralna pismenost ena izmed ključnih kompetenc, ki pomembno vpliva na vključevanje v javno življenje in delo vsakega posameznika. Pojem je povezan s pojmom bralna kultura, močno pa je odvisen od bralne aktivnosti in branja.

Temeljno poslanstvo splošnih knjižnic je postati središče za neomejeno dostopnost knjižničnega gradiva in informacij ter še povečati svojo aktivno vlogo pri vseživljenjskem razvijanju bralne pismenosti in kulture, demokratičnega mišljenja in visokih meril sodobne informatizirane družbe. Ključnega pomena za razvoj branja so programi in projekti s področja bralne kulture, z namenom, da po eni strani vzgajajo dobre kritične bralce, po drugi pa promovirajo branje med nebralci. Namen različnih oblik dejavnosti v knjižnicah je uporabnike seznaniti z rabo knjižnice, dostopnostjo do gradiva in informacijskih virov ter jih navdušiti za branje in širjenje bralnih izkušenj.

Pri spodbujanju branja leposlovja lahko na uporabnike vplivamo tudi s pomočjo uporabe stripa. Le-tega se sicer še vedno drži slab sloves in prepričanje, da je manjvredna literatura, vendar se vse bolj uveljavlja mnenje, da predstavlja vrhunsko grafično besedilo, kjer pripovedovana zgodba prevzame obliko sličic v sosledju. Strip, ki se je razvijal od stripovskih serij do obsežnih grafičnih romanov, ne temelji le na besedi, ampak od bralca zahteva grajenje povezav med posameznimi elementi stripa.

V ta namen smo izvedli raziskavo, v kateri smo se osredotočili na vpliv postavitve stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje na bralno pismenost uporabnikov knjižnice. Namen raziskave je bil ugotoviti, ali bi sistematična nabava stripov in bolj poudarjena umestitev tovrstne literature v knjižnični zbirki vplivala na bralne navade uporabnikov in posledično pri njih spodbudila branje leposlovja. Prav tako smo raziskali seznanjenost uporabnikov s tovrstno literaturo v knjižnici in pridobili mnenje strokovnih delavcev knjižnice o vplivu stripa na bralno pismenost bralcev ter smiselnosti postavitve stripoteke.

Pri tem smo ugotavljali, ali je branje še vedno vrednota, in predpostavili, da je to vse bolj mimobežna dejavnost zaradi manjše bralne aktivnosti uporabnikov. Predpostavili smo, da bralci dokaj dobro poznajo postavitev knjižničnega

¹ Članek je nastal na podlagi pisne naloge za bibliotekarski izpit (Mežnar, R. (2021). *Spodbujanje bralne pismenosti s pomočjo stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje: pisna naloga za bibliotekarski izpit* (pp. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (29, XI))). [R. Mežnar]. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FRFF6XK9>).

gradiva v knjižnici. Naslednja predpostavka je bila, da bralci strip še vedno dojemajo kot manjvredno literaturo. Zanimal nas je tudi vpliv nabavne politike na večji interes bralcev za stripe, ob tem pa smo predpostavili, da bi ta vpliv bil pozitiven. Predpostavili smo tudi, da bi postavitve stripoteke v osrednji enoti knjižnice pozitivno vplivala na bralne navade in povečan interes za branje stripov. V ta namen smo opravili kvalitativno in kvantitativno obliko zbiranja podatkov ter uporabili sekundarne vire. Za potrebe kvalitativnega zbiranja podatkov smo se poslužili strukturiranih intervjujev s strokovnimi delavci knjižnice. Za potrebe kvantitativnega zbiranja podatkov smo uporabili spletni anketni vprašalnik. Rezultati in zaključki raziskave so bili predstavljeni v zadnjih dveh poglavjih.

1.1 Osrednja knjižnica Mozirje

Osrednja knjižnica Mozirje je splošna knjižnica, ki opravlja knjižnično javno službo za potrebe sedmih občin Zgornje Savinjske doline, in sicer za občine Mozirje, Gornji Grad, Ljubno, Luče, Nazarje, Rečica ob Savinji in Solčava. Občina Mozirje je ustanoviteljica knjižnice in prav tam je sedež knjižnice. Osrednja knjižnica Mozirje je organizirana v osrednjo knjižnico z mrežo šestih organizacijskih enot – krajevnih knjižnic – v vseh občinskih središčih. Upravlja še z izposojevališčem (premično zbirko) v turistično-rekreativnem centru Golte in Muzejsko zbirko Mozirje in Mozirjani. Vse krajevne knjižnice so odprte v skladu z Uredbo o osnovnih storitvah knjižnic. V knjižnici je zaposlenih osem strokovnih delavcev.

Po podatkih Statističnega urada RS je dne 1. 1. 2021 na območju delovanja knjižnice prebivalo skupno 16.249 prebivalcev (Statistični urad RS, b. d.). Po podatkih iz Poslovnega poročila za leto 2019 (Osrednja knjižnica Mozirje, 2020) so evidentirali 4.134 aktivnih članov, kar je predstavljalo dobrih 25 % vseh prebivalcev področja. V tem poslovnem poročilu je ocena, da je dejanskih uporabnikov knjižnice bistveno več, in sicer okoli 40 odstotkov prebivalcev, ki koristijo storitve knjižnice – brezplačno uporabo interneta, obisk čitalnice s prebiranjem dnevnega časopisja, obisk prireditev ipd., za kar ni potrebna članska izkaznica. V letu 2019 so zabeležili 99.762 enot v knjižnični zbirki in 104.016 izposoj fizičnih enot knjižničnega gradiva. Organizirali so 175 dogodkov, katere je obiskalo 2.550 obiskovalcev, celotni obisk knjižnice (fizični in virtualni) pa je znašal 105.907.

Mozirska knjižnica s svojo dejavnostjo med ostalim zasleduje cilj širjenja bralne kulture in v ta namen izvaja različne dejavnosti. Za razvoj branja so zastavljeni projekti s področja bralne kulture, z namenom promocije branja in ozaveščanja o pomenu te dejavnosti. Med temi projekti je bila tudi postavitve stripoteke na mladinskem oddelku, saj so se odzvali na potrebe uporabnikov, ki so povpraševali po tem gradivu.

2 Pregled literature

2.1 Opredelitev pojmov bralna pismenost in bralna kultura

Na ravni Evropske unije so opredeljene ključne kompetence, ki so nujne za vseživljenjsko učenje posameznikov in njihovo uspešno udejstvovanje v družbi. Te so opredeljene kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, potrebne pa so za osebno izpolnitev in razvoj, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev. Prva med opredeljenimi ključnimi kompetencami je pismenost.

V revizijskem poročilu Računskega sodišča RS na temo bralne pismenosti (Bralna pismenost otrok v Republiki Sloveniji, 2020) je pismenost opisana kot sposobnost branja in pisanja ter zmožnost razumevanja vsakdanjih sporočil. V nadaljevanju je zapisano, da je bralna pismenost v Evropski uniji prepoznana kot ključna kompetenca, ki posamezniku omogoča vključevanje v socialno okolje, osebno izpopolnitev in osebni razvoj. Ena izmed definicij pravi, da je bralna pismenost sposobnost razumevanja in uporabe tistih pisnih jezikovnih oblik, ki jih zahteva družba in/ali jih ceni posameznik (Mullis idr., 2019).

V nacionalni strategiji bralne pismenosti (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030, 2019, str. 3) je zapisana opredelitev: »Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega in bralno kulturo (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje). Zato je temelj vseh drugih pismenosti in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi«. Bralno pismenost lahko opredelimo tudi kot bralno sposobnost, pri tem pa mislimo na obvladovanje tehnik branja, razumevanje ter zmožnost interpretacije prebranega. Kot taka je predpogoj za vse druge oblike pismenosti (funkcionalna, informacijska, digitalna, tehnična ...).

Bralna pismenost in razvoj le-te sta v neposredni povezavi z bralno kulturo, za katero je Vilar (2017, str. 17) zapisala, da jo opredeljujemo: »... kot odnos posameznika in družbe do knjige kot medija in branja kot procesa, torej splet pojmovanj, vrednot, norm, sporočil v zvezi z branjem, ki so prisotni v družbi«. Gre za odnos do branja, ki ga opredeljujemo: »... kot proces sprejemanja, dekodiranja in razumevanja sporočil, ki zahteva določene veščine oziroma kompetence« (Vilar, 2017, str. 17). Iz opredelitev pojmov bralne pismenosti in bralne kulture je razbrati, da razvita bralna kultura pomeni razvito posameznikovo potrebo po branju in s tem po bralni dejavnosti. Ta je temelj za povečanje bralne sposobnosti oziroma bralne pismenosti. Iz praktičnih izkušenj dela z bralci v splošnih knjižnicah je

razvidno, da povečana bralna dejavnost in posledično povečana bralna sposobnost pri tej skupini uporabnikov vodi do želje po branju bolj kakovostnih vsebin. S tem raste kakovost prebranega besedila, kar je eden najpomembnejših ciljev razvite bralne kulture (Bralna pismenost otrok v Republiki Sloveniji, 2020).

Žunkovič (2020) ugotavlja, da je branje miselni proces, ki se ga moramo naučiti, in sicer skozi zapleten, dolgotrajen in urejen učni proces. V povzetku njegovega predavanja je zapisano: »Ker je branje zahtevna miselna funkcija, je motivacija ključen dejavnik njegovega učenja in izvajanja. Opis kognitivnih mehanizmov, vključenih v branje literarnih besedil, pokaže, zakaj je učenje težavno, obenem pa pokaže tudi, zakaj je branje ena od ključnih dejavnosti ustvarjalnega človeškega uma. Bistveno vprašanje torej ni, kako vzbuditi zanimanje za branje, marveč kako vzbuditi zanimanje za branje literarne fikcije. Osrednje zanimanje predavanja je zato oris različnih učinkov, ki jih imajo literarna besedila (in njihovi sestavni deli) na bralce. Skozi opis delovanja posameznih značilnosti literarne pripovedne fikcije lahko nazadnje ugotovimo, da je branje literarnih fikcijskih zgodb dejavnost, ki ima tudi družbeni pomen, na katerega pa v kontekstih vsakodnevnih ekonomskih, socialnih in političnih procesov pogosto pozabljamo«. Branje, ki je proces sprejemanja, dekodiranja in razumevanja sporočil, v najširšem pomenu pa ga razumemo kot temeljno sredstvo za pridobivanje novega znanja, in razvoj bralne kulture sta pomembna dejavnika za dvig bralne pismenosti ter s tem pismenosti v družbi.

2.2 Vloga splošnih knjižnic pri razvoju bralne pismenosti in bralne kulture

V svojem prispevku Tancig (2020) opredeljuje poglobljeno branje kot ključni del bralne pismenosti. Digitalizacija negativno vpliva na upadanje poglobljenega branja. Branje vključuje več zahtevnih kognitivnih procesov, povezanih z razumevanjem, kot so sklepanje, kritična analiza, refleksija in vpogled (Wolf in Barzillai v Tancig, 2020). Navezuje se na branje obsežnejšega kompleksnega besedila, ki zahteva tudi daljšo mentalno osredotočenost. Danes živimo v digitalni dobi, kjer je večopravilnost nuja. Gre za hkratno uporabo večjega števila različnih medijev, kot so medomrežje, video igre, televizor, telefon, pisanje sporočil in e-sporočil, družabna omrežja. Ob tem se srečujemo z infomanijo, ki je kompulzivna želja nenehnega preverjanja nakopičenih informacij in novic preko mobilnega telefona ali računalnika. Tancig (2020) ugotavlja, da so možgani postali preobremenjeni, k čemur veliko pripomorejo tudi pametni mobilni telefoni z najrazličnejšimi možnostmi uporabe. Te dejavnosti krnijo zmožnost poglobljenega branja, saj hitro skačemo od ene naloge do druge in smo prepričani o svoji učinkovitosti. Mislimo, da smo opravili veliko število nalog, čeprav smo v resnici zelo neučinkoviti.

Bralna pismenost kot ključna kompetenca za posameznikov osebnostni razvoj in udejstvovanje v družbi je pomembna za vsako družbo. Na podlagi priporočil Evropske unije o zagotavljanju stalnega razvoja bralne pismenosti se v Sloveniji zavedamo pomena bralne pismenosti na ravni države, kar je razvidno v zapisih v različnih nacionalnih strateških dokumentih. Eden izmed pomembnejših je dokument Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030. V njem so opredeljeni strateški cilji ter institucionalni okvir za uresničevanje akcijskega načrta iz strategije. Opredeljena je tudi mreža izvajalcev, ki uresničujejo strategijo. Splošne knjižnice svojo vlogo pri skrbi in razvoju bralne pismenosti najdejo v tej opredelitvi, kjer je med ostalim zapisano (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti, 2019, str. 14), da je potrebno:

- povečati število izvajalcev programov bralne pismenosti in bralne kulture,
- pri razvoju bralne pismenosti in bralne kulture zagotoviti sodelovanje različnih ustanov na različnih ravneh,
- ustvariti partnerstvo med šolskimi, visokošolskimi in splošnimi knjižnicami za skupno načrtovanje programov, temelječih na strokovnih izhodiščih za doseganje ciljev in ravni bralne pismenosti.

Splošne knjižnice, ki so namenjene vsem skupinam uporabnikov, svojo vlogo v strategiji bralne pismenosti udeležujejo z zagotavljanjem dostopnosti do informacijskih virov s sodobno tehnologijo in kakovostnega ter raznovrstnega bralnega gradiva v vseh ustreznih oblikah. Usmeritve za uresničevanje svoje vloge pri razvoju bralne pismenosti in bralne kulture najdejo v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2019), kjer je zapisan nabor knjižničnih vlog. V dokumentu (2019) je zapisano, da knjižnična vloga izhaja iz poslanstva knjižnice, ki se konkretizira glede na potrebe lokalne skupnosti, v kateri splošna knjižnica uresničuje svoje poslanstvo. Gre za ciljno usmerjeno področje dejavnosti knjižnice z namenom zagotavljanja proaktivne knjižnice v lokalnem okolju. Pomemben vidik razvoja splošnih knjižnic predstavlja uveljavljanje knjižničnih vlog (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019), med katerimi zasledimo tudi naslednje vloge:

- razvoj predbralne pismenosti,
- bralna kultura in bralna pismenost otrok,
- bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov,
- bralna kultura in bralna pismenost odraslih.

Med nameni uresničevanja teh vlog najdemo spodbujanje branja, promocijo pozitivnega odnosa do branja, razvoj bralnih interesov in razvoj bralne pismenosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019). V splošnih knjižnicah se zavedajo svoje vloge in poslanstva pri razvoju bralne pismenosti. Na spletišču Združenja splošnih knjižnic (Združenje splošnih knjižnic, b. d.) je zapisano: »Bralna pismenost in bralna kultura sta ključna dejavnika človekovega

razvoja, njegove ustvarjalnosti in kakovostnega preživljanja prostega časa. Skrb za njun razvoj kot estetske, etične, spoznavne, terapevtske in sprostitvene izkušnje je zato ena temeljnih nalog splošnih knjižnic. Bralno kulturo in pismenost podpiramo s široko paleto dejavnosti in storitev, namenjeno vsem ciljnim skupinam uporabnikov«.

Vsaka splošna knjižnica se s svojimi storitvami prilagaja lokalnemu okolju, zato so knjižnice pri spodbujanju bralne pismenosti in bralne kulture vpete v mreženje na lokalni ravni. Vilar (2017) ugotavlja, da splošne knjižnice pri njunem razvoju ne delujejo neposredno oziroma niso edini vplivni dejavnik, temveč so bolj dejavnik, ki lahko ozavešča, motivira, usposablja in zagotavlja možnosti. V nadaljevanju avtorica ugotovi, da splošna knjižnica je oziroma mora biti proaktivni deležnik, ki lahko pomembno prispeva k razvoju bralne in informacijske pismenosti ter bralne kulture v lokalnem okolju. Novljan (2005) vlogo splošnih knjižnic na področju bralne kulture in bralne pismenosti še bolj ponazori, ko trdi, da so knjižnice kot javni zavodi dolžne razvijati bralno kulturo, aktivno posegati v razvijanje bralne kulture ter spodbujati bralno kulturo s knjižno zbirko na področjih informiranja, izobraževanja in sprostitev. Ob tem ne pozabi poudariti, da je uspešnost knjižnic pri spodbujanju bralne kulture tesno povezana z razvitostjo njihovih delovnih pogojev. V prvi vrsti to pomeni, da morajo biti zagotovljeni določeni predpogoji. Tako Vilar (2017) med te uvršča ustrezno knjižnično zbirko, vpliv uporabnikov na izbor/nabor virov in storitev, usposobljeno in ustrezno osebje ter dostopne, prijazne, čiste in organizirane prostore.

Vse splošne knjižnice skladno s svojim poslanstvom in potrebami okolja, v katerem delujejo, zagotavljajo ustrezno knjižnično zbirko, ki omogoča nabor različnih bralnih virov, uporabnikom zagotavljajo pomoč pri uporabi knjižničnih storitev in iskanju knjižničnega gradiva ter svetovanje pri izbiri in uporabi gradiva za branje. Na tej osnovi zagotavljajo in izvajajo različne dejavnosti za spodbujanje različnih oblik izmenjave bralnih izkušenj in seznanjanje s sodobnimi kulturnimi tokovi ter izvajajo biblioterapije. Najpomembnejše poslanstvo vidijo v promoviranju branja in pomena branja za razvoj posameznika in celotne družbe. »Temeljno poslanstvo splošnih knjižnic je postati središča za neomejeno dostopnost knjižničnega gradiva in informacij ter še povečati svojo aktivno vlogo pri vseživljenjskem razvijanju bralne pismenosti in kulture, demokratičnega mišljenja in visokih meril sodobne informatizirane družbe« (Gujtman, 2015, str. 61). Avtor še ugotavlja, da so ključnega pomena za razvoj branja programi in projekti s področja bralne kulture, z namenom, da po eni strani vzgajajo dobre kritične bralce, po drugi pa promovirajo branje med nebralci. Tako splošne knjižnice vse bolj postajajo krajevna središča kulture, branja, srečevanja in druženja ter dostopa do različnih informacij in tako pripomorejo h krepitvi sodobne informacijske družbe. Peters (2009) ugotavlja, da se očitno s knjigami in branjem dogaja nekaj

pomembnega in temeljnega v luči novih načinov in medijev branja. Knjižnice morajo biti del bralne revolucije, podpirati in braniti pravice digitalnih bralcev, eksperimentirati z novimi storitvami za branje, izbirati nove žanre in medijske formate ter vsem bralcem zagotavljati dostop do naprav, omrežij, vsebin in spletnih skupnosti, ki se bodo še naprej pojavljale.

Splošne knjižnice za uporabnike pripravljajo različne oblike dejavnosti: skupinske ali individualne oblike učenja, informacijskega opismenjevanja, seznanjanja s knjigami, avtorji in priporočili za branje, različne prireditve in dogodke. Gujtman (2015) ugotavlja, da je oblik in vsebin veliko, vsaka knjižnica pa se prilagaja potrebam lokalnega okolja. Avtor v nadaljevanju zapiše, da je namen teh vsebin seznaniti uporabnike z rabo knjižnice, dostopnostjo do gradiva in informacijskih virov ter jih navdušiti za branje in širjenje bralnih izkušenj.

2.3 Projekti Osrednje knjižnice Mozirje za dvig bralne kulture in bralne pismenosti

V Osrednji knjižnici Mozirje v ta namen organiziramo različne prireditve. Predšolskim otrokom in prvošolcem so namenjene ure pravljic. Gre za obliko knjižne vzgoje, pri kateri se otroci skozi čarobni svet pravljič spoznavajo s knjigo. Na ta način se jih navaja na kasnejše branje, pomaga se razvijati njihovo domišljijo in bogatiti njihov besedni zaklad. Tako otroke že v predbralnem obdobju navajamo na knjigo, saj jih s tem pripravljamo na kasnejše učno obdobje, kjer bo knjiga njihova redna spremljevalka. Osnovnošolcem do vključno 6. razreda je namenjena Pikina bralna značka, ki je projekt za spodbujanje branja pri najmlajših uporabnikih. Izvajamo ga v sodelovanju s Knjižnico Velenje in še z nekaterimi drugimi knjižnicami iz Slovenije.

Za promocijo branja in spodbujanje bralne pismenosti pri odraslih uporabnikih knjižnice se izvajajo različni projekti. Najbolj odmeven je bralna značka za odrasle pod imenom Zgornjesavinčani s knjigo v roki, ki se izvaja letno. Vsako sezono se pripravi kakovostni bralni seznam tridesetih knjig, od katerih je polovica slovenskih avtorjev. Dopolnitev temu projektu so bralni klubi, ki se izvajajo v treh krajevnih knjižnicah. Gre za bralna srečanja, ki so namenjena promociji kakovostnega branja in predstavitvi knjižnih novosti v knjižnici. Za uporabnike s posebnimi potrebami in varovance Varstveno delovnega centra SAŠA, enota Vrba, organiziramo t. i. bralno značko Vrba, katere namen je, da uporabniki ohranjajo veščini branja in pisanja, ki pri njih s starostjo zelo hitro propadata, če se ne obnavljata.

Pri nabavni politiki in nakupu gradiva zasledujemo cilj, da uporabnikom zagotovimo čimbolj raznovrstno gradivo. Ta cilj zasledujemo tudi pri nakupu

gradiva za branje. Pri tem se trudimo prisluhniti željam uporabnikov. Na ta način zagotavljamo raznovrstno gradivo za branje, kar spodbuja aktivnejšo bralno dejavnost ter posledično vpliva na bralno pismenost. Pri vsakodnevem delu z uporabniki smo opazili, da zlasti mlajši uporabniki vse pogosteje povprašujejo po stripih. Uporabnike knjižnic oziroma bralce lahko navdušimo za branje leposlovja s pomočjo uporabe stripa. Tako urednica in založnica Mouly (2011) meni, da so stripi lahko čarobni portal k pismenosti. To podkrepi z izjavo, da je v svetu, kjer se vedno manj pozornosti namenja knjigam, zanimanje za stripe in grafične romane dobrodošel korektiv, ki lahko otrokom pomaga odkriti čarobnost branja, hkrati pa pomaga knjižničarjem pri spodbujanju branja knjig. Hančič (2012) ugotavlja, da strip, podobno kot literatura, uporablja dramsko oblikovanje teksta, pripovedno večplastnost, psihologizacijo likov in žanrska pravila.

2.4 Strip kot kakovostna bralna literatura

Strip je križanec med likovno umetnostjo in književnostjo. Pojem stripa je po mnenju Meskina (2007) težko definirati, saj so obstoječe definicije stripa nezadovoljive iz več razlogov, največja napaka pa je, da niso upoštevane zgodovinske posebnosti medija. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2014) je definiran kot: »... zgodba, prikazana z zaporedjem slik in z besedilom navadno v oblačkih«. Po mnenju teoretika stripa Scotta McClouda so stripi, ki jih definira kot »zaporedno umetnost«, različnih velikosti, zvrsti, stilov, dolžin strani, barvnih palet, namenjeni pa so različnim starostnim skupinam bralcev (Gall in Gall, 2015). En naslov lahko spada v več kategorij. Lahko ga opredelimo kot zaporedje slik z ali brez besedila, ki je navadno v oblačkih, to zaporedje pa pripoveduje zgodbo. Stripa se sicer še vedno drži slab sloves in je predstavljen kot trivialna oziroma manjvredna literatura. Ta sloves je povezan z razvojem stripa. Po drugi svetovni vojni se je strip kot žanr osamosvojil in je začel izhajati v samostojnih publikacijah. Nekateri so bili kakovostni, vendar so prevladovali neakovostni, saj so založniki spodbujali masovno produkcijo stripov za otroke in najstnike, ki so jih risali neznani avtorji, zgodbe pa so bile šablonske (Hančič, 2012). V teh časih je strip veljal za neprimerno gradivo, vendar so se kljub temu začeli pojavljati zametki uporabe stripov v izobraževalne namene. Na začetku novega tisočletja so se stripi začeli vse bolj uveljavljati v svetu izobraževanja (Kovačič, 2012). Dandanes je izobraževalni strip stalnica v učnih načrtih ameriških šol, veliko učiteljev pa uporablja strip za spodbujanje bralcev pri izražanju njihovih velikih sposobnosti (Kovačič, 2012).

V zadnjih dveh desetletjih se slovenski založniki trudijo izdajati kakovostne stripe. Zelo dejaven je zavod VigeVageKnjige, založba specializirana za izdajanje stripov za otroke in risoromanov za odrasle. Podoben primer je založba Graffit,

kjer so si zadali cilj vzgojiti novo generacijo bralcev stripa, hkrati s tem pa dvigniti bralno kulturo. Skozi desetletja se je odnos do stripa spremenil. Postal je dokaj priznana umetnost, tako po vsebinski kot likovni plati. Vse bolj se uveljavlja kot medij, ki se ga resno obravnava tudi na akademski ravni, saj predstavlja vrhunsko grafično besedilo, kjer pripovedovana zgodba prevzame obliko sličic v sosledju. Meskin (2007) meni, da so si stripi prislužili pravico, da jih obravnavamo kot samostojno umetnost.

Strip, ki se je razvijal od stripovskih serij do obsežnih grafičnih romanov, ne temelji le na besedi, ampak od bralca zahteva grajenje povezav med njegovimi posameznimi elementi. Na ta način se razvija multimodalna pismenost, saj je informacije potrebno razbrati iz kombinacije besed, slik in praznega prostora med posameznimi sličicami. O tem Mouly (2011) pravi, da so stripi več kot le ilustrirane knjige, saj uporabljajo multimodalni jezik, ki združuje besede, slike, mimiko, napredovanje od sličice do sličice, barvo, zvočne učinke in še več, da pritegnejo bralce v prepričljivo pripoved. Strip se vse bolj uveljavlja v izobraževalnih procesih, saj ima svoje mesto tudi v učbenikih.

Ne glede na definicije imajo stripi skupne značilnosti. Po Hančiču (2012) besede, slike in druge ikone tvorijo besednjak stripa. Avtor je zapisal, da strip vsebuje podobne elemente kot klasična literatura, vendar so zanj značilni tudi neliterarni postopki oziroma sestavni deli, kombinacija teksta in podob pa ustvari stripovski jezik (Hančič, 2012). Hančič (2012) še ugotavlja, da stripe beremo, čeprav so zelo vizualni medij. Strip kot tak lahko bistveno prispeva k dvigovanju bralne kulture in k dopolnjevanju znanja, saj se v tujini že dlje časa uporablja kot pripomoček v učnem procesu. S tem prispeva k doseganju višje pismenosti. Stripi pripovedujejo s pomočjo vizualnih elementov, zato so lahko sredstvo za spodbujanje branja pri otrocih, saj lahko predstavljajo most k lažjemu prehodu od slikanic h zahtevnejšim knjigam.

Kerneža (2016) ugotavlja, da so raziskave med starejšimi učenci pokazale, da uporaba stripa pri pouku lahko zmanjša razlike med spoloma v bralni pismenosti. Pri dečkih je opaziti upadanje zanimanja za branje in bralno aktivnost neka-ko na prehodu od branja slikanic k branju kratkih zgodb. Avtorica tudi meni, da strip lahko uporabimo za motiviranje učencev, spodbujanje branja, spodbujanje bralne pismenosti ter kot orodje za poučevanje in učenje. »Za razliko od večine tipov besedil strip ne temelji le na črkovnem tisku, temveč od bralcev zahteva združevanje več pomenskih nivojev in gradi povezave med različnimi besedilnimi elementi« (Kerneža in Kordigel Aberšek, 2014, str. 133).

Navkljub opisanim prednostim stripa se ta pri nas še vedno otepa oznake manjvredna literatura, kar je verjetno eden izmed razlogov, da je ponudba na področju

stripov za otroke še vedno nekoliko šibka. Stanje se izboljšuje, saj je produkcija stripov vse kakovostnejša. Vse več stripov se uvršča na seznime priporočilnega branja. Tako jih najdemo na seznamih knjig za bralno značko v osnovni šoli. Vse več stripov najde svoje mesto v Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih vsako leto pripravijo v Mestni knjižnici Ljubljana. V njih je predstavljena kakovostna produkcija slovenskih knjig za otroke in mladino, zato so nepogrešljivi pri strokovnem delu, knjižnični vzgoji in so v pomoč pri naročanju knjig za knjižnice.

2.5 Stripoteke v slovenskih splošnih knjižnicah

Prav zaradi dejstva, da so bili stripi obravnavani kot literatura brez ali z nizko umetniško vrednostjo, so bili ti manj dosegljivi v fondih splošnih knjižnic. Stripoteke kot zbirke gradiva z dodano izobraževalno vrednostjo so knjižnice začele uvajati šele v 80. letih 20. stoletja (Narodna in univerzitetna knjižnica, b. d. b). V stripotekah je zbrana ponudba stripov v knjižnicah, s tem pa je zagotovljena dodatna promocija tovrstnega branja. Tako je od leta 1998 zbirka stripov Stripoteka poseben oddelek ljubljanske Knjižnice Otona Župančiča (Culture.si, b. d.). Zbirko sestavljajo antologije stripa, teorija stripa in širok izbor mednarodnih in slovenskih stripovskih serij. Učenci in študenti lahko berejo stripe in se udeležujejo delavnic risanja in pisanja stripov, ki jih organizirajo dvakrat letno, večinoma v sodelovanju z uredništvom Stripburgerja.

Stripoteko imajo tudi v Osrednji knjižnici Celje. Videc (osebna komunikacija, 5. 11. 2021) pravi, da so ob selitvi knjižnice leta 2010 na oddelek glasba/film uvrstili postavitev stripov, na otroškem oddelku so jo imeli že prej. Trenutno je v zbirki stripov za odrasle 538 naslovov (636 enot), na otroškem oddelku pa 300 naslovov (1120 enot). Na splošno gledano se stripi dobro izposojajo na otroškem oddelku, medtem ko na oddelku glasba/film ne. Razlogov je več: oddelek je bil celo obdobje epidemije slabše dostopen; zbirka je umeščena med glasbo in filme, ki v celjski knjižnici že nekaj let beleži strm upad zanimanja in izposoje; na oddelku zaradi kadrovske stiske ni stalno prisotnega informatorja. Podrobnih analiz o obratu in vplivu na bralno kulturo in bralno pismenost uporabnikov v celjski knjižnici niso izvajali. Statistični podatki kažejo, da je delež izposojenih stripov na otroškem oddelku 46 %, na oddelku glasba/film pa le 6 %.

Tudi v Osrednji knjižnici Mozirje želimo umestiti stripoteko v knjižnično zbirko ločeno od preostalega gradiva. Zametek stripoteke smo postavili jeseni leta 2019, ko smo na mladinskem oddelku stripe postavili ločeno od preostalega knjižnega gradiva. Tudi v krajevnih knjižnicah smo nekoliko bolj izpostavili stripe, in sicer s postavitvijo le-teh ločeno od preostalega knjižnega gradiva. Pri nabavi

politiki smo dali večji pomen nakupu stripov. Na ta način želimo izpostaviti stripe najprej v osrednji knjižnici in nato kasneje z ustreznim naborom te literature še v ostalih krajevnih knjižnicah. Branje knjig vse bolj postaja mimobežna dejavnost, to pa lahko spremenimo, če bralce usmerimo v branje stripov, ki naj bi s svojim formatom in kakovostjo vplivali na bralne navade uporabnikov in na njihovo bralno aktivnost. Posledično bi ti bolj posegali po zahtevnejšem branju in s tem razvijali svojo bralno pismenost.

3 Raziskava o smiselnosti postavitve stripoteke ter načrtne nabave stripov v Osrednji knjižnici Mozirje

3.1 Namen in cilji raziskave

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kako bi postavitve stripoteke v Osrednji knjižnici Mozirje na oddelku za odrasle vplivala na izboljšanje bralne pismenosti uporabnikov. Namen raziskave je ugotoviti, ali bi sistematična nabava stripov in bolj poudarjena umestitev tovrstne literature v knjižnični zbirki vplivala na bralne navade uporabnikov in posledično pri njih spodbudila branje leposlovja. Prav tako smo raziskali seznanjenost uporabnikov s tovrstno literaturo v knjižnici in pridobili mnenje strokovnih delavcev knjižnice o vplivu stripa na bralno pismenost bralcev ter smiselnosti postavitve stripoteke.

3.2 Izvirnost/uporabnost raziskave

Ob preučevanju raziskovalnega problema smo ugotovili, da je tovrstnih raziskav v splošnih knjižnicah malo. Ugotovitve raziskave bodo dobrodošle pri načrtovanju nabavne politike v knjižnici ter bodoči izgradnji knjižnične zbirke, z ozirom na postavitve in označevanje knjižničnega gradiva. Rezultati raziskave bodo lahko tudi v pomoč pri nadaljnjih raziskavah obravnavane problematike v knjižnicah.

3.3 Raziskovalna vprašanja

Pri tem smo si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšna vrednota je branje za uporabnike?
2. Kako dobro bralci poznajo postavitve knjižničnega gradiva v enotah knjižnice?
3. Ali bralci dojemajo strip kot kakovostno literaturo?

4. Kako bi ustrezna nabavna politika in možnost vplivanja na njo pri bralcih vplivala na zanimanje za stripe?
5. Kako bi postavitev stripoteke v osrednji enoti knjižnice in kasneje v preostalih enotah vplivala na bralne navade uporabnikov v smislu interesa za branje stripov?

3.4 Metodologija in metode

Za potrebe raziskave smo uporabili kvalitativno in kvantitativno obliko zbiranja podatkov. Za potrebe kvalitativne raziskave smo opravili strukturirane intervjuje s petimi strokovnimi delavci Osrednje knjižnice Mozirje. Za intervju smo izbrali strokovne delavce, ki se dnevno srečujejo z uporabniki knjižnice. Intervjuvali smo:

- višjega knjižničarja, ki sodi v mlajšo generacijo in je novinec v stroki,
- višjo knjižničarko z manj kot 10-letnimi izkušnjami v stroki,
- višjo knjižničarko z bogatimi 40-letnimi izkušnjami dela v knjižnici,
- knjižničarko srednjih let, ki se ponša s preko 20 let delovnih izkušenj, ter
- bibliotekarko, ki ima dobrih 10 let delovnih izkušenj v knjižnici.

Intervjuvanci delajo v izposoji, kjer uporabnikom pomagajo pri iskanju gradiva, podajajo jim informacije iz in o gradivu ter jim pomagajo pri izbiri bralne literature. Ob tem redno spremljajo knjižno produkcijo, novosti v stroki in aktivno sodelujejo pri bralnih projektih v knjižnici. Njihovi odgovori so zbrani v Prilogi 1. Zastavili smo jim šest vprašanj, in sicer:

1. Kakšno je vaše mnenje o stripu kot sredstvu za izboljšanje bralne pismenosti?
2. Ali tudi sami prebirate stripe (redno, občasno)?
3. Ali bralcem priporočate stripe v branje? Pogosteje otrokom ali odraslim?
4. Na podlagi česa jih priporočate (sam sem prebral, berem recenzije, po priporočilu drugih bralcev)?
5. Lahko rečete, da odraslim bralcem priporočate stripe v enaki meri kot ostale zvrsti branja?
6. Menite, da bi stripi, postavljeni na vidnejše mesto v knjižnici, hitreje našli pot do bralcev?

Z metodo sinteze povzemanja mnenj in z metodo kompilacije smo podatke, zbrane z intervjuji, povzeli v novo znanje.

Za potrebe kvantitativne raziskave smo pripravili spletni anketni vprašalnik. Anketiranje je potekalo od 27. septembra do 8. oktobra 2021. Spletni anketni vprašalnik smo pripravili s pomočjo odprtokodne aplikacije 1KA, ki omogoča storitev spletnega anketiranja. Pripravljen je bil tako, da je bila zagotovljena

anonimnost sodelujočih, zbrani podatki pa so bili uporabljeni zgolj za namene raziskave. Anketni vprašalnik je vseboval 19 vprašanj, od tega so bila tri vprašanja zaprtega tipa. Večina vprašanj je bila polzaprtega tipa. Sedem vprašanj je bilo izbirnih, kjer je bil možen en odgovor, šest je bilo izbirnih vprašanj, kjer je bilo možnih več odgovorov. Ostala vprašanja so omogočala odgovorno matriko in so vsebovala ocenjevalno lestvico. Zadnja štiri vprašanja so bila namenjena zbiranju demografskih podatkov o anketirancih.

Za reševanje ankete smo se obrnili na uporabnike knjižnice, saj smo raziskovali vpliv na njihove bralne navade in bralno pismenost. Pri tem smo se odločili za slučajnostni vzorec, saj je ta najbolj reprezentativen v izbrani osnovni množici. Ta vzorec naj bi imel vse značilnosti uporabnikov knjižnice, ki so osnovna množica, od nje pa se razlikuje le po velikosti, saj je manjši, rezultati na podlagi vzorca pa so pridobljeni bistveno hitreje. Rezultate ankete je potrebno interpretirati z zadržkom, saj je posploševanje vzorca na populacijo mogoče le z verjetnostnim vzorcem. Pri slučajnostnem vzorcu obstaja možnost neustreznega vzorčenja anketirancev. Odločili smo se za spletno anketiranje, ki pa ne zagotavlja ustreznega odziva, kar pomeni, da na ta način nismo zajeli populacije, ki je manj vešča uporabe spletnih tehnologij. Prav tako je potrebno upoštevati možnost neiskrenih odgovorov izpraševancev.

Uporabili smo tudi sekundarne podatke, pridobljene iz statističnih izpisov v sistemu COBISS3, kjer smo ugotavljali število izposoj na dom fizičnih enot knjižničnega gradiva v letih 2015–2019 v Osrednji knjižnici Mozirje, in na portalu Biblos, kjer smo izkoristili administratorski vmesnik za izpis statističnih podatkov o izposoji elektronskih knjig uporabnikov mozirske knjižnice. Pridobili in analizirali smo tudi statistične podatke o slovenskih splošnih knjižnicah,² saj smo potrebovali podatke o trendu izposoje fizičnega gradiva v splošnih knjižnicah.

4 Analiza raziskovalnih podatkov in predstavitev rezultatov

Na osnovi opravljene raziskave smo rezultate raziskave predstavili v razpredelnih in grafično. Analizirali smo tudi statistične podatke, pridobljene iz sistema COBISS3 in s portala Biblos. V izhodišče raziskave smo postavili predpostavko, da branje vse bolj postaja mimobežna dejavnost. To vpliva na zmanjšano bralno

² Statistične podatke je zbiral Center za razvoj knjižnic, delujoč v okviru Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana. Center je bil ukinjen, njegove naloge pa po novem izvajata Oddelek za izobraževanje, razvoj in svetovanje ter Oddelek za raziskave pri NUK-u.

aktivnost prebivalcev, kar se odraža v zmanjšani bralni pismenosti. Trditev smo preverili v statističnih podatkih o delovanju slovenskih splošnih knjižnic.³ Ti so prosto dostopni na portalu BibSiSt Online (Narodna in univerzitetna knjižnica, b. d. a)⁴.

Za potrebe raziskave smo poiskali podatke o številu izposoj fizičnih enot knjižničnega gradiva v Osrednji knjižnici Mozirje in to število primerjali s številom izposoj v vseh splošnih knjižnicah. Zajeli smo podatke o gibanju števila izposoj za obdobje 2015–2019, nismo pa zajeli podatkov za leto 2020, saj so bile knjižnice zaradi pandemije nove koronavirusne bolezni (COVID-19) nekaj časa zaprte. S tem smo se želeli izogniti popačeni sliki gibanja trendov v izposoji gradiva. Zajeti podatki so predstavljeni v Preglednici 1, iz njih pa je moč razbrati, da je tako v mozirski knjižnici kot v vseh splošnih knjižnicah zaznati upad števila izposoj fizičnih enot knjižničnega gradiva.

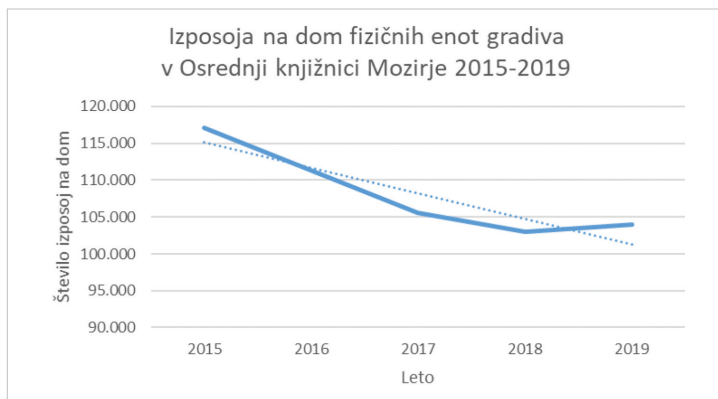
Preglednica 1: Število izposoj na dom fizičnih enot knjižničnega gradiva v letih 2015–2019 v Osrednji knjižnici Mozirje in vseh splošnih knjižnicah (Vir: Narodna in univerzitetna knjižnica, b. d. a)

Leto Izpo- soja v	2015	2016	2017	2018	2019	Indeks 2019:2015
Knjižnica Mozirje	117.161	111.340	105.547	103.003	104.016	0,89
– odrasli	81.318	79.267	72.713	70.253	69.427	0,85
– mladina	35.843	32.073	32.834	32.750	34.589	0,97
– leposlovje	83.472	79.607	80.709	73.086	71.105	0,85
– ostalo	33.689	31.733	24.838	29.917	32.911	0,98
Vse splošne knjižnice	24.902.815	24.704.751	23.366.535	22.372.075	22.586.036	0,91
– odrasli	16.190.610	16.246.465	15.454.182	14.429.345	14.135.040	0,87
– mladina	8.712.205	8.458.286	7.912.353	7.942.730	8.450.996	0,97
– leposlovje	14.924.722	14.999.605	8.980.219,00	13.415.796	13.905.557	0,93
– ostalo	9.978.093	9.705.146	8.980.219	8.956.279	8.680.479	0,87

³ Statistični podatki o delovanju slovenskih splošnih knjižnic so zbrani v zbirki Slovenske knjižnice v številkah, del te pa so Poročila o delu splošnih knjižnic Republike Slovenije, kjer so objavljeni podatki, ki jih letno zbira Narodna in univerzitetna knjižnica.

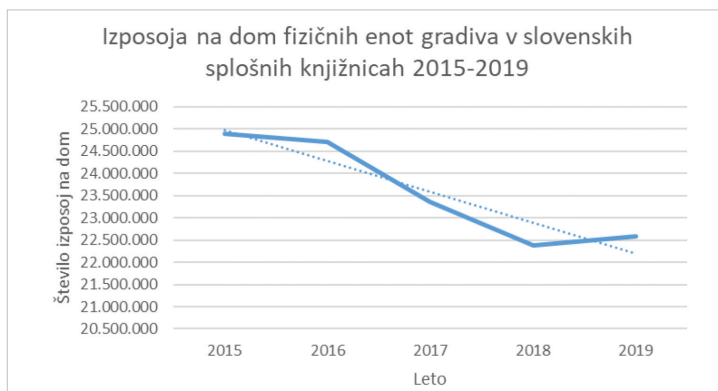
⁴ Na portalu slovenske knjižnice preko statističnih vprašalnikov sporočajo podatke o svojem delovanju. Portal omogoča vpogled v zbirne podatke o delovanju knjižnic in kazalce uspešnosti njihovega delovanja.

Na osnovi teh podatkov smo ugotavljali trend upada izposoj knjižničnega gradiva. V Osrednji knjižnici Mozirje so v obravnavanem obdobju zaznali 11-odstoten upad števila izposoj. Podoben upad je zaznan v vseh slovenskih splošnih knjižnicah, ta je bil 9-odstoten.

Slika 1: Trend gibanja števila izposoj enot fizičnega gradiva v Osrednji knjižnici Mozirje v letih 2015–2019 (Vir: Narodna in univerzitetna knjižnica, b. d. a)

Na Sliki 1 je grafično ponazorjen trend upadanja števila izposoj gradiva v Osrednji knjižnici Mozirje, na Sliki 2 pa enak trend za vse splošne knjižnice. Grafična ponazoritev kaže ujemanje trendov.

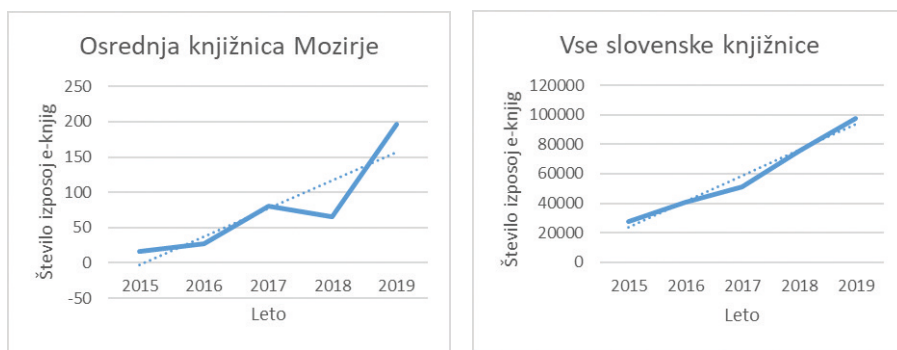

Slika 2: Trend gibanja števila izposoj enot fizičnega gradiva v splošnih knjižnicah v letih 2015–2019 (Vir: Narodna in univerzitetna knjižnica, b. d. a)

Iz teh podatkov bi lahko sklepali, da se v splošnih knjižnicah zmanjšuje bralna aktivnost uporabnikov in s tem zanimanje za branje. Vendar splošne knjižnice

sledijo trendom in so svojo ponudbo obogatile z elektronskimi knjigami, še posebej izstopa ponudba elektronskih knjig na portalu Biblos. Gre za prvo slovensko e-knjižnico in e-knjigarno, kjer imajo člani knjižnic možnost brezplačne izposoje in branja e-knjig. Za uporabo te storitve ni potreben obisk knjižnice, saj je omogočen oddaljen dostop do bralnih vsebin.

Za potrebe raziskave smo pridobili podatke o izposoji elektronskih knjig na portalu Biblos, tako za Osrednjo knjižnico Mozirje kot za vse slovenske knjižnice, ter jih primerjali.⁵

Slika 3: *Trenda rasti izposoj e-knjig v Osrednji knjižnici Mozirje in vseh slovenskih knjižnicah* (Administracijski vmesnik na portalu Biblos omogoča izpis statistik izposoje elektronskih knjig, tako za vsako posamezno knjižnico kot za vse knjižnice, članice portala.)

Na Sliki 3 sta prikazana trenda rasti izposoje elektronskih knjig na portalu Biblos za Osrednjo knjižnico Mozirje in za vse slovenske knjižnice, članice portala. Razvidno je, da sta si trenda zelo podobna in da si vse več uporabnikov knjižnic izposoja e-knjige.

Pri interpretiranju predstavljenih podatkov moramo upoštevati dejstvo, ki ga je izpostavila Breznik (2005), da z opravljeno izposajo knjige uporabnik knjige še ni prebral, da branje ni le branje leposlovne knjige od prve do zadnje strani in da ga ni mogoče osamiti od drugih medijev. To pomeni, da je branje pritočasna dejavnost, vendar se spreminjajo bralne navade uporabnikov. Ti se usmerjajo od klasičnih knjig k novim bralnim virom, eden izmed bolj uporabljenih pa so e-knjige. Težko trdimo, da se zmanjšuje bralna aktivnost uporabnikov knjižnic, prej lahko sklepamo, da se spreminjajo bralne navade.

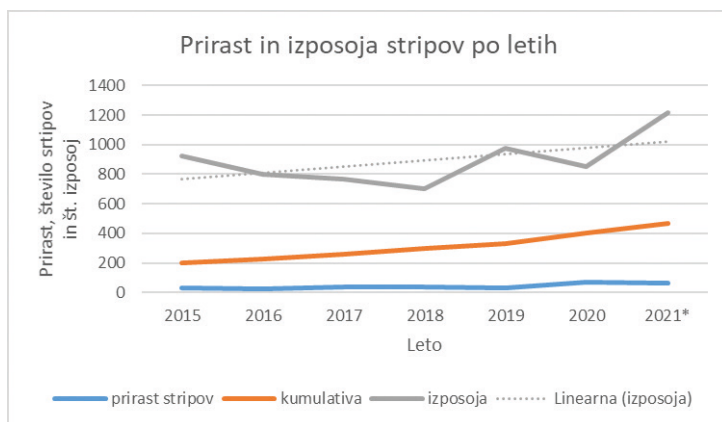
⁵ Administracijski vmesnik na portalu Biblos omogoča izpis statistik izposoje elektronskih knjig tako za vsako posamezno knjižnico kot za vse knjižnice, članice portala.

V raziskavo smo zajeli tudi vpliv bolj načrtne nabave stripov v mozirski knjižnici na povečanje izposoje tega bralnega žanra. V katalogu COBISS+ smo pridobili podatek, da je bilo do leta 2015 v knjižnični zbirki zgolj 168 stripov, ti pa so bili umeščeni v zbirko po starostnih kategorijah, kar pomeni, da niso bili zbrani na enem mestu. V segmentu COBISS3/Izpisi smo pridobili podatke o prirastu stripov in številu izposoj stripov v Osrednji knjižnici Mozirje v obdobju 2015–2021, z namenom ugotavljanja vpliva nabavne politike na število izposoj stripov. To obdobje smo izbrali, ker smo v letu 2015 v mozirski knjižnici začeli dajati večji poudarek nabavi kakovostnih stripov. Podatki so prikazani v Preglednici 2, podatki za leto 2021 pa so zbrani do vključno 5. oktobra 2021.

Preglednica 2: Prirast, skupno število in izposoja stripov po letih⁶

Leto	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prirast stripov	31	25	35	40	32	71	64
Skupaj stripov	199	224	259	299	331	402	466
Izposoja	925	800	770	703	978	850	1219

Na Sliki 4 je grafična ponazoritev medsebojne odvisnosti med prirastom izvodov stripov in številom stripov na eni strani ter na drugi strani številom izposoj stripov.

Slika 4: Vpliv prirasta števila stripov na izposajo le-teh po letih
(Vir: statistični izpisi v segmentu COBISS3/Izpisi)

⁶ Podatke o prirastu, izposoji in številu stripov smo pridobili v segmentu COBISS3/Izpisi, ki omogoča spremljanje statističnih podatkov o delovanju knjižnice.

Na prikazu je opaziti premo sorazmerno povezavo med rastjo števila stripov in trendom rasti izposoje le-teh v knjižnici. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da ima načrten poudarek na nabavi stripov pozitiven učinek na povečano število izposoj tovrstne literature. Prav tako je opazen skokovit porast izposoj v letu 2021, kar gre pripisati dejstvu, da smo v knjižnici v letu 2019 postavili zametek stripoteke na mladinskem oddelku. Ta sicer ni prišla do izraza v letu 2020, saj so bile knjižnice nekaj časa zaprte, po odprtju pa je bil dostop do knjižnih polic določen čas onemogočen oziroma omejen. Sledila je korekcija števila izposoj v letu 2021.

4.1 Rezultati in zaključki kvalitativne raziskave

Intervjuvanci so se strinjali, da je strip lahko sredstvo za izboljšanje bralne pismenosti, saj pozitivno vpliva na bralno motivacijo zlasti pri otrocih, mladostnikih ter nebralcih. Nekateri so menili, da je strip primeren za prostočasno branje, saj z elementi literarne in vizualne umetnosti deluje bolj zabavno, ter da je primeren za otroke, ki imajo težave z branjem in se ustrašijo daljših besedil. Izkušnje izpraševancev kažejo, da prebiranje stripov izboljšuje bralno pismenost, saj ti pomagajo premagovati različne bralne težave.

Intervjuvani strokovni delavci sicer ne berejo stripov, so jih pa v mladosti, danes pa občasno posegajo po risoromanih. Ob tem ugotavljajo, da bralcem priporočajo stripe v branje, vendar bolj otrokom, ki tudi sicer izrazijo željo po tovrstnem branju. Stripe priporočajo na podlagi recenzij, še pogosteje pa na priporočilo bralcev. Odraslim bralcem v manjši meri priporočajo stripe kot ostale zvrsti branja, saj ti redko izrazijo željo po tovrstnem branju, je pa strip pogosto spregledan in pozabljen kot priporočilo za branje na oddelku za odrasle. Intervjuvanci glede postavitve stripoteke v knjižnici ugotavljajo, da je bila postavitev stripoteke na mladinskem oddelku dobra poteza, ki se odraža na povečanem zanimanju za to literaturo. Glede postavitve stripoteke na oddelku za odrasle je večina intervjuvancev prepričana, da bi postavitev stripov na vidno mesto pritegnila pozornost bralcev, ki radi sami izbirajo gradivo. Zanimivo je razmišljanje, da današnji stripi obravnavajo zelo širok spekter tem, tako zabavnih kot tudi pustolovskih in zgodovinsko obarvanih, kot taki pa bi lahko zadovoljili okus marsikaterega zahtevnega bralca.

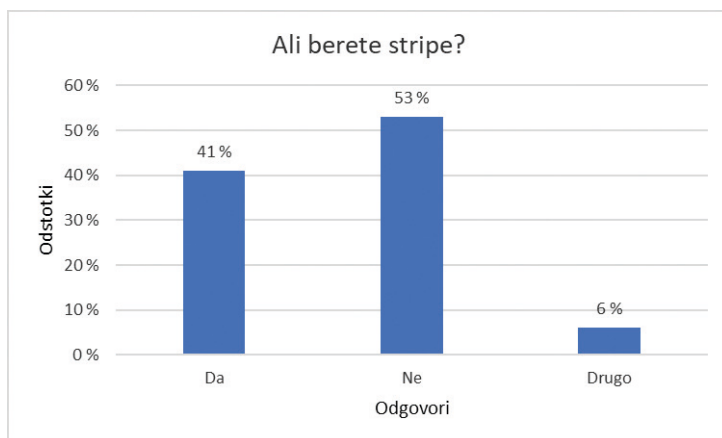
4.2 Rezultati in zaključki kvantitativne raziskave

Rezultati raziskave bodo zanimivi tudi za druge splošne knjižnice, čeprav vsaka načrtuje svoje storitve skladno s potrebami svojih uporabnikov in svojega okolja. Možna bo tudi primerjava med knjižnicami.

Želeli smo pridobiti 100 izpolnjenih anketnih vprašalnikov, dejansko pa smo jih pridobili 111. Od tega je bilo v celoti izpolnjenih 70 anketnih vprašalnikov in te smo upoštevali pri interpretaciji in analizi rezultatov. Iz njih je razbrati, da se je 97 % anketirancev opredelilo za uporabnike knjižnice. Prav vsi med njimi koristijo storitve Osrednje knjižnice Mozirje in jo obiskujejo z namenom izposoje knjižnega gradiva.

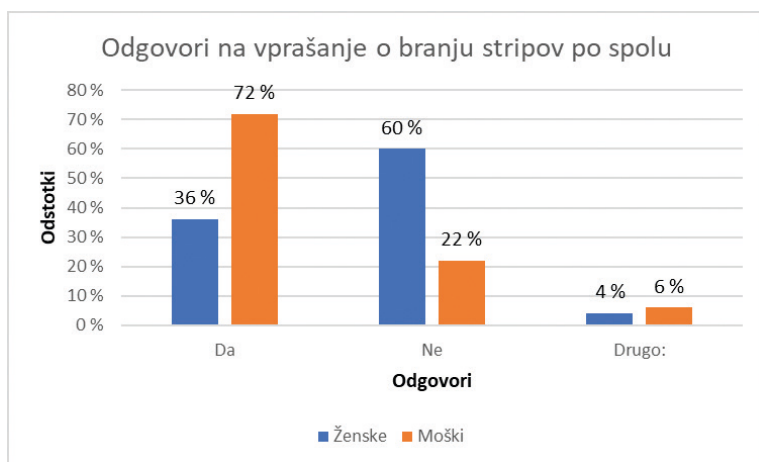
Ugotovili smo, da smo zajeli ustrezen reprezentativni vzorec, saj podatki o starosti in statusu izpraševancev pravijo, da je večino anketnih vprašalnikov izpolnila delovno aktivna populacija v starostni skupini 25–65 let (71 %). To se ujema s podatki o aktivnih članih mozirske knjižnice iz publikacije Slovenske knjižnice v številkah, v poročilu za leto 2019, kjer je podatek, da je bilo takih uporabnikov dobrih 72 %. Večina anketirancev je bila iz kategorije zaposleni (63 %), tem so sledili upokojenci, ki so prispevali 21 % odgovorov. O pomanjkljivem vzorcu lahko govorimo v primeru porazdelitve anketirancev po spolu, saj je bilo med njimi kar 73 % žensk, vendar se to ujema z izsledki raziskave o branju in bralni kulturi v Sloveniji (Rupar idr., 2019, str. 12), da je odstotek žensk, ki berejo, večji kot odstotek moških.

Lahko sklepamo, da so anketiranci dobri bralci, saj si jih kar 42 % izposodi med 10 in 30 knjig letno, kar 38 % pa več kot 30. Nadpovprečno dobro so seznanjeni s postavitvijo knjižnega gradiva v osrednji knjižnici, saj jo dokaj dobro in dobro pozna kar 59 % respondentov. Večina jih redno (51 %) in občasno (okoli 40 %) bere leposlovje, občasno pa berejo strokovno literaturo, časnike in časopise. Med leposlovjem so najbolj brani kriminalni romani (38 %), tem pa sledijo biografski in avtobiografski romani.

Slika 5: Odgovori na vprašanje o prebiranju stripov

Na vprašanje, ali berejo stripe, je pozitivno odgovorilo 41 % anketirancev, 53 % pa jih stripov ne bere. Šest odstotkov se je izreklo, da jih prebirajo občasno oziroma so jih prebirali, eden pa je celo izjavil, da bi jih prebiral, če bi si jih lahko izposodil. Zanimiva je primerjava odnosa do branja stripov po spolu, ki je predstavljena na Sliki 6.

Slika 6: *Odgovori na vprašanje o branju stripov po spolu*

Ponazoritev kaže, da ženske redkeje posegajo po stripih kot moški. To se ujema z ugotovitvijo Kerneže (2016), da so moški boljši v nalogah, ki ocenjujejo sposobnosti manipuliranja vizualnih podob v delovnem spominu, ženske pa v nalogah, ki zahtevajo priklic iz dolgoročnega spomina in uporabo verbalnih informacij.

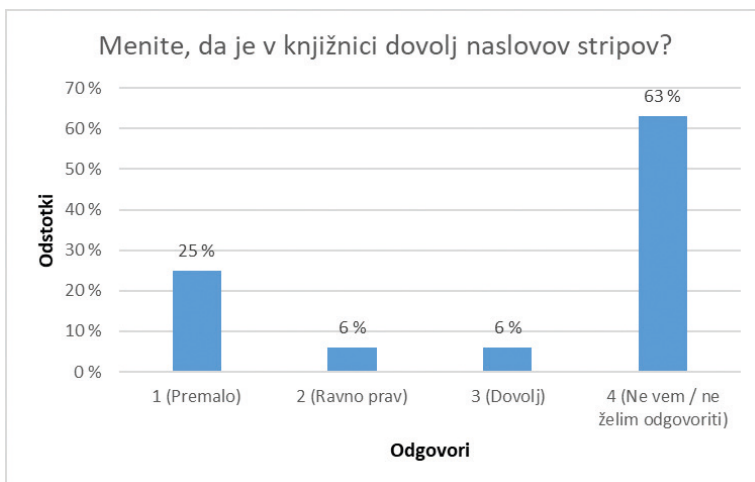
Preverili smo tudi mnenje anketirancev o stripu kot bralni literaturi. Mnenje je predstavljeno v Preglednici 3. Iz nje je mogoče razbrati, da so izpraševanci naklonjeni stripu, saj se jih 74 % ne strinja s trditvijo, da je strip pogrošno branje, 50 % jih meni, da je strip kakovostno branje. Nadalje jih 57 % meni, da strip ni prelahko branje. Kar 91 % jih meni, da strip predstavlja drugačno izkušnjo branja. Podobno mnenje je zaslediti iz odgovorov na vprašanje, komu bi priporočali branje stripov, saj jih je kar 70 % zatrdilo, da bi to literaturo priporočali v branje vsem bralcem.

Zanimalo nas je tudi, kako so anketiranci seznanjeni s ponudbo stripov v knjižnici. Iz njihovih odgovorov lahko sklepamo, da ne poznajo dovolj dobro ponudbe, saj jih je 49 % odgovorilo, da z njo niso seznanjeni, 13 % da jo poznajo, preostali pa se niso mogli enoznačno izjasniti. Ugotovitev potrjuje tudi njihovo mnenje o tem, ali je v knjižnici dovolj naslovov stripov. Pri tem se je 25 %

izpraševancev sicer izjasnilo, da je stripov premalo, vendar se jih kar 63 % ni jasno opredelilo.

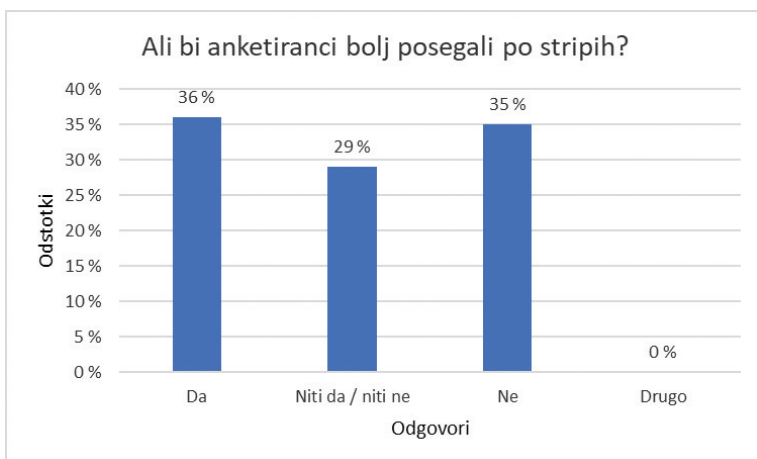
Preglednica 3: Mnenje anketirancev o stripu kot bralni literaturi

Trditve	Odgovori				
	ne strinjam se	ni ti da/ ni ti ne	se strinjam	ne vem/ ne želim odgovoriti	skupaj
Strip je še vedno pogrošno branje.	74 %	15 %	3 %	8 %	100 %
Branje, namenjeno otrokom.	43 %	32 %	25 %	0 %	100 %
Prelahko branje.	57 %	37 %	4 %	2 %	100 %
Predstavlja drugačno izkušnjo branja.	3 %	6 %	91 %	0 %	100 %
Je kakovostno branje.	4 %	38 %	50 %	6 %	100 %

Slika 7: Odgovori anketirancev na vprašanje, če je v knjižnici dovolj naslovov stripov

Zanimiva je opredelitev do možnosti vpliva na izbor stripov v knjižnici. Zgolj 24 % jih želi imeti ta vpliv, 41 % ne, ostali pa so neopredeljeni. To neopredeljenost je opaziti tudi iz odgovorov na vprašanje, ali bi možnost vplivanja na nabavo stripov spodbudila izpraševance k poseganju po stripih, v smislu, da bi si jih večkrat izposodili oziroma jih brali.

Slika 8: *Odgovori na vprašanje, ali bi pogosteje brali stripe v primeru možnosti vplivanja na nabor te literature v knjižnici*

Proti koncu ankete smo izpraševance seznanili s stripoteko na mladinskem oddelku in vplivom le-te na njihove bralne navade. Pričakovano ta ni imela vpliva, saj so v anketi sodelovali večinoma odrasli uporabniki knjižnice, ki si ne izposojajo gradiva na tem oddelku knjižnice.

Seznani smo jih tudi z namero o postavitvi stripoteke na oddelku za odrasle. Ob tej informaciji se je spremenil odnos anketirancev do vpliva stripoteke na njihove bralne navade.

Slika 9: *Odgovori na vprašanje, ali bi stripoteka vplivala na bralne navade*

Grafična ponazoritev kaže, da bi stripoteka pozitivno vplivala na bralne navade, saj bi si 39 % izpraševancev verjetno pogosteje izposojalo in bralo stripe, 25 % pa bi jih to počelo zagotovo.

5 Razprava

Bralna pismenost je ena ključnih kompetenc, ki jo mora imeti vsak posameznik za uspešno udejstvovanje in sodelovanje v družbi. Na bralno pismenost pomembno vpliva bralna aktivnost oziroma branje. Splošne knjižnice aktivno sodelujejo v mreži izvajalcev Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 in v ta namen izvajajo različne dejavnosti za spodbujanje in promocijo branja. Vsaka knjižnica se pri tem prilagaja svojemu lokalnemu okolju in gradi ustrezno knjižnično zbirko, zagotavlja ustrezne prostorske pogoje ter zaposluje ustrezno izobražene in usposobljene strokovne delavce. Tako je tudi v Osrednji knjižnici Mozirje, kjer nameravamo postaviti stripoteko in dati večji poudarek načrtni nabavi kakovostnih stripov z namenom spodbujanja branja te literature. Opravljena raziskava je bila namenjena ugotavljanju smiselnosti te odločitve.

Statistični podatki o izposoji knjižnega gradiva v Osrednji knjižnici Mozirje so pokazali, da je prisoten trend upadanja števila izposoj fizičnih enot gradiva. Ta trend je povsem primerljiv s trendom za vse splošne knjižnice. Na drugi strani smo zaznali trend večanja števila izposoj elektronskih knjig na portalu Biblos. Iz tega lahko sklepamo, da se spreminjajo bralne navade in da je branje aktivnost, ki ne pomeni, da knjige beremo od prve do zadnje strani. Branje je dejavnost, ki se ne osredotoča več samo na tiskano gradivo, temveč deluje v interakciji z drugimi mediji. V tej interakciji postaja branje manj kakovostno in vse bolj površno, posledično pa se niža bralna pismenost. Knjižnice želijo ohraniti bralne navade kot vrednoto in v tem smislu deluje mozirska knjižnica. Tem prizadevanjem pritrjujejo tudi rezultati ankete, ki so pokazali, da so izpraševanci dobri bralci. Branje je še vedno vrednota, spreminjajo pa se bralne navade.

Rezultati kvalitativne in kvantitativne raziskave so pokazali, da je postavev knjižničnega gradiva v knjižnici pomembna in da jo uporabniki dobro poznajo. Ugotovili smo, da uporabniki knjižnice dokaj dobro poznajo postavitev knjižničnega gradiva v enotah knjižnice. Predpostavili smo, da bralci še vedno dojemajo strip kot manjvredno literaturo, vendar so izsledki raziskave pokazali, da se je spremenilo dožemanje stripov kot manjvredne literature. Tako menijo strokovni delavci in tako menijo tudi anketiranci. Predpostavili smo, da bi ustrezna nabavna politika in možnost vplivanja na njo pri bralcih vzbudila večje zanimanje za stripe. Sekundarni podatki o vplivu povečane nabave stripov so pokazali,

da ta vpliva na dvig izposoje te literature, vendar je po drugi strani razvidno, da uporabniki knjižnice ne želijo imeti vpliva na nabavno politiko, kar pomeni, da to ne bi vplivalo na njihov interes za branje stripov. Po drugi strani je po mnenju tako stroke v knjižnici kot tudi uporabnikov razvidno, da bi stripoteka imela pozitivne učinke na bralne navade uporabnikov, saj bi se povečal njihov interes za branje stripov. Stripi bi bili bolj izpostavljeni in vidni uporabnikom, večkrat pa bi bili opaženi tudi s strani strokovnih delavcev, ki bi jih posledično pogosteje priporočili v branje uporabnikom. Raziskava je pokazala, da bi se postavitev stripoteke odrazila tako, da bi uporabniki izkazali večji interes za stripe. Stripoteka bi pozitivno vplivala na bralne navade in povečal bi se interes za branje stripov.

6 Zaključki

Omejitve raziskave so bile neustrezno vzorčenje anketirancev in neiskreni odgovori respondentov. Poslužili smo se spletnega anketiranja, ki pa ne zagotavlja ustreznega odziva anketirancev, zato je vsa sklepanja in projekcije na celotno populacijo uporabnikov potrebno interpretirati z zadržkom. Rezultati raziskave bodo zanimivi tudi za druge splošne knjižnice, čeprav vsaka načrtuje svoje storitve skladno s potrebami svojih uporabnikov in svojega okolja. Možna bo tudi primerjava med knjižnicami.

Rezultati so kljub vsemu spodbudni, saj na podlagi spremljanja podatkov v moziški knjižnici izposoja stripov ob večji skrbi za stripoteko raste, tako strokovni delavci kot anketirani uporabniki pa so s pridobitvijo zadovoljni. Ob tem poudarjamo, da je v nadaljnjih raziskavah treba spremljati tudi nebralce in njihov odziv na stripe skozi čas, saj nas kot stroko zanimajo vplivi na nebralce oz. »kako vzgojiti« nove bralce. Raziskava je pokazala dovolj in jo lahko ocenimo kot prepotrebno v časih, ko se bo strokovni kader v knjižnicah zagotovo moral še bolj spraševati o potrebnih oz. primernih knjižničnih in knjižnih zbirkah, njihovi izgradnji, postavitvi in promociji.

Zaključimo lahko, da bi se ustrezna nabavna politika in nakup kakovostnih stripov ter umestitev stripoteke v knjižnici odrazila v povečani izposoji in branju stripov, ki so vse bolj prepoznani kot kakovostna literatura. V tem smislu je potrebno nadaljevati z zastavljenimi aktivnostmi. Kljub temu je dejstvo, da »so težave z bralnimi navadami nekaj, česar v trenutnih razmerah v Sloveniji ne morejo rešiti ne knjižničarji, ne založniki, niti avtorji, niti jih ni mogoče učinkovito rešiti s spremembo ali ukinitvijo ali dopolnitvijo Zakona o knjižničarstvu« (Rupar idr., 2019, str. 77).

Raziskava je pokazala, da je stripoteko v knjižnici smiselno vzpostaviti. Ob tem je nujno kasneje, ko bo stripoteka vzpostavljena, opraviti analizo dejanskega stanja raziskovanih parametrov in preveriti dejanski vpliv stripoteke ter načrtne nabavne politike na bralne navade uporabnikov. Rezultati analize bi lahko dali odgovore na vprašanje, ali je bila postavitev stripoteke učinkovito zastavljena in kakšne nadaljnje izboljšave so še smiselne. Smiselna bi bila tudi primerjalna raziskava v slovenskih splošnih knjižnicah, s katero bi zajeli vse knjižnice, v katerih so vzpostavljene stripoteke. Z raziskavo pridobljene ugotovitve bi lahko knjižnicam, ki beležijo slabo izposajo stripov, pomagale pri vzpostavitvi bolj učinkovitega sistema postavitve stripoteke. Raziskavo in članek je potrebno razumeti kot motivacijo in spodbudo k nadaljnjim raziskavam. Za potrditev rezultatov je nujna širša raziskava, ki bo izziv avtorjem pričujoče raziskave. V nadaljnjih raziskavah je potrebno razmišljati tudi, kako odpraviti dvom o tem, da uporaba statističnih podatkov o izposoji stripov še ne pomeni podatka o dejansko prebranem številu le-teh.

Navedeni viri in literatura

Bralna pismenost otrok v Republiki Sloveniji: revizijsko poročilo. (2020). Računsko sodišče Republike Slovenije.

Breznik, M. (2005). Založništvo. V S. Rugelj (ur.), *Knjižna kultura* (str. 15–43). UMco.

Culture.si. (b. d.). *Stripoteka collection, Oton Župančič library, Ljubljana*. https://www.culture.si/en/Stripoteka_Collection,_Oton_%C5%BDupan%C4%8Di%C4%8D_Library,_Ljubljana

Gall, E. in Gall, P. (2015). Comics are picture books. *Horn Book Magazine*, 91(6), 45–50.

Gujtman, M. (2015). Vloga splošne knjižnice v razvoju bralne pismenosti. V M. Miklavčič in A. Barle Lakota (ur.), *Za dvig bralne pismenosti: zbornik prispevkov strokovnega tematskega razgovora na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ES5PBR-XR/e3d2aa98-78a0-454c-bec9-805d599dfd82/PDF>

Hančič, M. (2012). *Avtorski strip* [Diplomska naloga]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Kerneža, M. (2016). *Strip kot literarnodidaktična metoda dela za premostitev razlik med spoloma v bralni pismenosti na razredni stopnji šolanja* [Doktorska disertacija]. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

Kerneža, M. in Kordigel Aberšek, M. (2014). Strip – metoda, ki fantom omogoča uspešnejšo interpretacijo mladinskega literarnega besedila. *Revija za elementarno izobraževanje*, 7(2), 129–146.

Kovačič, J. (2012). *E(du) - stripi: elektronski - izobraževalni stripi: diplomsko delo* [[J. Kovačič]]. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=27019>

Meskin, A. (2007). Defining comics? *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 65(4), 369–379. <https://doi.org/10.1111/j.1540-594X.2007.00270.x>

Mouly, F. (2011). Visual literacy. *Children & Libraries: The Journal of the Association for Library Service to Children*, 9(1), 12–14.

Mullis, I. V. S., Kennedy, A. M., Martin, M. O., in Sainsbury, M. (2019). *PIRLS 2021: assessment framework and specifications: progress in international reading literacy study*. TIMSS & PIRLS, International Study Center, Lynch School of Education, Boston College. https://pirls2021.org/frameworks/wp-content/uploads/sites/2/2019/04/P21_FW_Ch1_Assessment.pdf

Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti: (za obdobje 2019–2030). (2019). Vlada Republike Slovenije. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Razvoj-solstva/Novice/Nacionalna_strategija_pismenost_-2019_30.doc

Narodna in univerzitetna knjižnica. (b. d. a). *BibSiSt Online: Statistični podatki o knjižničah*. <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

Narodna in univerzitetna knjižnica. (b. d. b). *Stripi s področja nekdanje Jugoslavije (1925–1993)*. <https://www.nuk.uni-lj.si/zbirke/stripi-yu>

Novljan, S. (2005). Knjižničarstvo. V S. Rugelj (ur.), *Knjižna kultura* (str. 84–160). UMco.

Osrednja knjižnica Mozirje. (2020). *Poslovno poročilo za leto 2019*. http://www.knjiznica-mozirje.si/files/Poslovno_porocilo_za_leto_2019.pdf

Peters, T. (2009). The Future of Reading. *Library Journal*, 134(18), 18–22.

Rupar, P., Blatnik, A., Kovač, M. in Rugelj, S. (2019). *Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019*. UMco.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2014). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2>

Statistični urad RS. (b. d.). *SiStat.si: Prebivalstvo po občinah*. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C4003S.px/table/tableViewLayout2/>

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Tancig, S. (2020). Raziskave digitalizacije branja in pisanja ter medijske večopravnosti - kakšne so spremembe na kognitivnem, čustveno-socialnem in nevrološkem področju ter v učnih dosežkih? In I. Ž. Žagar & A. Mlekuž (Eds.), *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: mednarodni vidiki vzgoje in izobraževanja* (pp. 229–247.). Pedagoški inštitut. <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-324-0.pdf>

Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Združenje splošnih knjižnic. (b. d.). *Bralna kultura in bralna pismenost*. <https://www.knjiznice.si/uporabniki/storitve/bralna-kultura-in-bralna-pismenost/>

Žunkovič, I. (2020). Branje literarne fikcije. V *Strokovni dogodek ABC bralne pismenosti v digitalnem okolju 8.–10. oktober 2020*. Mariborska knjižnica. <https://www.mb.sik.si/datoteke/Kako%20smo%20se%20imeli/ABCbralnepismenosti2020/Predavatelji%20ABC%20bralne%20pismenosti%202020-digitalno.pdf> imeli/ABCbralnepismenosti2020/Predavatelji ABC bralne pismenosti 2020-digitalno.pdf

Roman Mežnar

Knjižnica Mozirje, Hribernikova ul. 1, 3330 Mozirje
e-naslov: roman.meznar@knjiznica-mozirje.si